

**Pijnacker, Kerkweg-Oostlaan
(gem. Pijnacker-Nootdorp)**
rapport 889

Plangebied Kerkweg - Oostlaan; Gemeente Pijnacker - Nootdorp

Een Inventariserend Veldonderzoek in de vorm van proefsleuven

M. Opbroek

Met een bijdrage van:

N.L. Jaspers (ArcheoSpecialisten)

Colofon

ADC Rapport 889

Gemeente Pijnacker-Nootdorp, hoek Kerkweg-Oostlaan
Een Inventariserend Veldonderzoek in de vorm van proefsleuven

Auteur: M. Opbroek,
Met een bijdrage van: N. Jaspers (ArcheoSpecialisten)
In opdracht van: ABB Ontwikkeling B.V.
Foto's en tekeningen: ADC ArcheoProjecten, tenzij anders vermeld

© ADC ArcheoProjecten, Amersfoort, april 2007
Niets uit deze uitgave mag worden vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt
worden door middel van druk, fotokopie of op welke wijze dan ook
zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgevers.

ADC ArcheoProjecten aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend
uit de toepassing van de adviezen of het gebruik van de resultaten van dit onderzoek.

Autorisatie:

A handwritten signature in black ink, appearing to read 'P.C. de Boer', written over a horizontal line.

P.C. de Boer

ISBN 978-90-5874-944-4

ADC ArcheoProjecten
Tel 033-299 81 81
Postbus 1513
3800 BM Amersfoort
Fax 033-299 81 80
Email info@archeologie.nl

Inhoudsopgave

Samenvatting	5
1 Inleiding	6
1.1 Algemeen	6
1.2 Vooronderzoek	6
1.3 Doel van het onderzoek en onderzoeksvragen	7
1.4 Opzet van het rapport	7
2 Methoden	8
3 Resultaten	9
3.1 Fysisch geografisch onderzoek	9
3.2 Sporen en structuren	10
3.3 Vondstmateriaal	12
Aardewerk	12
Pijpenkoppen en stelen	13
Glas	14
Keramisch bouwmateriaal	14
4 Synthese	15
4.1 Algemeen	15
4.2 Beantwoording van de onderzoeksvragen	15
5 Conclusie	17
5.1 Waardering van de vindplaats	17
5.2 Selectieadvies	17
Literatuur	18
Lijst van afbeeldingen en tabellen	18

ADMINISTRATIEVE GEGEVENS VAN HET ONDERZOEKSGBIED

<i>Provincie:</i>	Zuid-Holland
<i>Gemeente:</i>	Pijnacker-Nootdorp
<i>Plaats:</i>	Pijnacker
<i>Toponiem:</i>	Hoek kerkweg-Oostlaan
<i>Kadastrale gegevens:</i>	Sectie C8745, C8746
<i>Kaartblad:</i>	37E centrum coördinaten: 89,350 / 448,220. meetpunt (x / y / z):
<i>Coördinaten:</i>	1. 89326.988 / 448270.037 / -1.073 2. 89343.192 / 448232.394 / -1.034 3. 89346.775 / 448224.156 / -1.004
<i>Projectverantwoordelijke:</i>	M. Opbroek
<i>Bevoegd gezag:</i>	Gemeente Pijnacker-Nootdorp
<i>Deskundige namens het bevoegd gezag:</i>	P. Deunhouwer
<i>ARCHIS-onderzoeksmeldingsnummer (CIS-code):</i>	19792
<i>ADC-projectcode:</i>	4106149
<i>Complex en ABR codering:</i>	Boerderij (NX)
<i>Periode(n):</i>	Late Middeleeuwen en Nieuwe tijd
<i>Geomorfologische context:</i>	Gantel / geulafzettingen uit de DI transgressiefase, HWD1
<i>NAP hoogte maaiveld:</i>	-1,07m NAP
<i>Maximale diepte onderzoek:</i>	-2,59m NAP
<i>Uitvoering van het veldwerk:</i>	14 - 21 november 2006
<i>Beheer en plaats documentatie:</i>	Provinciaal depot voor bodemvondsten Zuid-Holland.

Samenvatting

Op de hoek van de Kerkweg en de Oostlaan in Pijnacker zijn in de periode 14-21 november 2006 drie proefsleuven aangelegd om het bodemarchief in de grond te inventariseren en te waarderen. Op het terrein is nieuwbouw gepland die het mogelijk aanwezige bodemarchief dreigde te verstoren. In Pijnacker is tot op heden nog weinig archeologisch onderzoek verricht en zijn historische kaarten (b.v. de Krukius kaart uit 1712 en het minuutplan van 1834¹) de enige bron van informatie. Op basis van deze historische kaarten werd op de planlocatie de resten van een boerderij uit de Nieuwe tijd² verwacht. Naast deze boerderij werd de verwachting uitgesproken een oudere (houten) laat middeleeuwse³ voorganger van deze boerderij aan te treffen.

Tijdens het graven van de sleuven bleek echter al snel dat de boerderij in de 19e of 20e eeuw grondig was afgebroken. Het enige dat was overgebleven, betrof een puinlaag welke waarschijnlijk een gevolg is van deze sloop. Hiernaast is er tijdens of voor het ophogen van het terrein (met zand) een groot aantal kuilen gegraven welke een groot deel van het terrein tot op grote diepte verstoord hebben. Die delen waar de oorspronkelijke ondergrond intact is gebleven hebben echter een relatief groot aantal sporen opgeleverd. Hieronder bevinden zich twee beerputten, één waterkuil, één kuil, drie greppels en enkele paalsporen. Het aantal intacte delen is echter gering en de verwachte boerderij is niet meer aanwezig. Aangezien archeologische informatie over het oudste Pijnacker nog schaars is wordt een "opgraving met beperkingen", een begeleiding waarbij men het recht behoud om die delen die opgravingwaardig zijn te documenteren. Hierdoor blijft er de ruimte om bijvoorbeeld de nog aanwezige beerput alsnog te documenteren.

Tabel 1. Tijdsduur van de verschillende (pre)historische perioden.

PERIODE	TIJD IN JAREN			
Nieuwe tijd	1500	na Chr.	-	heden
Middeleeuwen	450	na Chr.	-	1500 na Chr.
Romeinse tijd	12	voor Chr.	-	450 na Chr.
IJzertijd	800	voor Chr.	-	12 voor Chr.
Bronstijd	2000	voor Chr.	-	800 voor Chr.
Neolithicum (Nieuwe Steentijd)	5300	voor Chr.	-	2000 voor Chr.
Mesolithicum (Midden Steentijd)	8800	voor Chr.	-	4900 voor Chr.
Paleolithicum (Oude Steentijd)	300.000	voor Chr.	-	8800 voor Chr.

¹ Het jaar van uitgave is 1834. Het gebruikte kaartmateriaal is opgetekend in 1824 (E. Bult, PvE 2006, pag. 4).

² Tabel 1.

³ Tabel 1.

1 Inleiding

1.1 Algemeen

In opdracht van ABB Ontwikkeling B.V. heeft ADC ArcheoProjecten een Inventariserend Veldonderzoek (IVO) in de vorm van proefsleuven uitgevoerd voor het plangebied Pijnacker-Nootdorp, hoek kerkweg-Oostlaan (afb. 6 & 7), in het kader van de realisatie van nieuwbouw in het plangebied. Dit archeologisch onderzoek valt binnen het project Pijnacker hoek Kerkweg-Oostlaan. In het plangebied zal een winkelcentrum worden gebouwd. In de Cultuurhistorische HoofdStructuur (CHS) van de Provincie Zuid-Holland is vastgelegd dat de planlocatie zich bevindt in een gebied met een zeer hoge archeologische verwachting. Bij gebieden die in de CHS als zodanig zijn aangemerkt dient, conform het provinciaal beleid, voorafgaand aan bodemverstorende werkzaamheden archeologisch onderzoek uitgevoerd te worden (Nota Regels voor Ruimte van de provincie Zuid-Holland 2005)⁴.

Vooronderzoek (zie §1.2) heeft aangetoond dat zich op deze locatie een van historische kaarten bekende Nieuwe tijd boerderij bevindt met een woonhuis, bijgebouwen en hooibergen. Hiervan werden de fundamenten en een eventueel oudere houten voorganger verwacht. Eveneens bestond er de mogelijkheid dat er zich Romeinse perceelgreppels op het terrein bevonden (zie voor periodisering tabel 1). De voorgenomen bouwplannen zullen deze vernietigen.

Het plangebied heeft een oppervlakte van circa 1500 m² en is momenteel in gebruik als parkeerterrein en groenstrook. In het gebied zijn drie proefsleuven aangelegd met een totale oppervlakte van 186 m².

Het veldwerk is uitgevoerd tussen 14 en 21 november 2006. In die periode zijn de proefsleuven aangelegd en onderzocht conform het Programma van Eisen (PvE), dat door E. Bult is opgesteld.⁵ Dit ontwerp is goedgekeurd door P. Deunhouwer van Gemeente Delft te Delft. De vondsten en bijbehorende documentatie die tijdens het IVO zijn verzameld, worden gedeponeerd in het provinciaal depot voor bodemvondsten van de provincie Zuid-Holland te Alphen aan de Rijn.

Het veldteam bestond uit de volgende personen: M. Opbroek (projectverantwoordelijke en veldarcheoloog), L. Smole en A. Veenhof (veldtechnicus beide één dag), N. Kraal (veldassistent), Senior archeoloog was P.C. de Boer.

Het bevoegd gezag wordt vertegenwoordigd voor dit project door P. Deunhouwer (stadsarcheoloog Delft). De contactpersoon bij Opdrachtgever is L. Schep. Het vondstmateriaal is bestudeerd door N. Jaspers (aardewerk) en P.C. de Boer (glas en kleipijpen).

1.2 Vooronderzoek

In verband met toekomstige ontwikkelingen in het plangebied "hoek Kerkweg-Oostlaan" is een bureau onderzoek voor het onderzoeksgebied uitgevoerd op 5 juli 2005 door de Gemeente Delft, Vakteam Archeologie.⁶ Vervolgens heeft een IVO booronderzoek plaatsgevonden door dezelfde instantie op 26 juli 2006. Het historisch onderzoek wees uit dat op basis van de kaart van Kruikius uit 1712 (afb. 7) is vast te stellen dat aan het begin van de 18e eeuw het plangebied bebouwd is met waarschijnlijk een boerderij. Het minuutplan van 1834¹ (afb. 8) laat zien dat deze situatie tot in de 19e eeuw ongewijzigd blijft. Duidelijk is dat op de hoek van de Kerkweg - Oostlaan een west - oost gerichte boerderij stond met aan de noordzijde een schuur waarachter twee hooibergen stonden. Tegen de zuidkant van de boerderij was waarschijnlijk een woning aangebouwd. Duidelijk is dat de boerderij was gericht op de Kerkstraat. Aan de noord- en westzijde lag tussen de openbare straat en het plangebied een brede sloot.

Uit de topografische kaart van ongeveer 1905 blijkt dat de situatie niet noemenswaardig is veranderd. Later is op de plek van de boerderij een veilinggebouw geplaatst.

Binnen de dorpsbebouwing is de geologische ondergrond nooit gedetailleerd in kaart gebracht. De bodemkaart van Mulder en de Geologische Kaart van Nederland (Blad 370) ten aanzien van

⁴ Bult, 2006.

⁵ Idem.

⁶ Idem.

Pijnacker en omgeving geven echter een indicatie voor de te verwachten ondergrond, namelijk geulafzettingen van Duinkerke I (DI) (afb. 9).

Het booronderzoek kon slechts beperkt worden uitgevoerd vanwege de oppervlakverharding van de parkeerplaats en de aanwezige puinlaag (afb. 9). Uit boringen die aan de rand van het plangebied zijn gezet⁷ bleek dat de bovenste 60-110 cm (op één locatie tot 170 cm) geroerd is en puin, kiezel, houtskool en fragmenten baksteen (Jsselsteen) bevat. Daaronder kwam op 80-100 cm diepte donkergrijze klei voor, mogelijk het oude oppervlak. De diepere ondergrond, vanaf 150 cm onder maaiveld tot tenminste 300 cm diepte bestaat uit gelamineerde sterk siltige klei.⁸ Laatstgenoemde klei wordt tot de geulafzettingen van Duinkerke I gerekend.

1.3 Doel van het onderzoek en onderzoeksvragen

Het IVO in de vorm van proefsleuven heeft tot doel de aard, omvang en kwaliteit (gaafheid en conservering) vast te stellen van de vindplaats(en) in het gebied om te komen tot een definitief oordeel over de behoudenswaardigheid ervan. Daarnaast moeten gegevens verkregen worden om hetzij verder archeologisch onderzoek mogelijk te maken, hetzij adequate maatregelen voor behoud en beheer te kunnen treffen.⁹ Voor deze vindplaats gaat het specifiek om het verkrijgen van inzicht betreffende de funderingen en andere archeologische (mogelijk oudere) sporen van de uit historische gegevens bekende boerderij. Het vaststellen of deze fundamenteën nog in de grond aanwezig zijn en een archeologische waarde vertegenwoordigen. Hiernaast werd nog een Romeinse component verwacht in de vorm van perceelgreppels.

In het PvE zijn verschillende onderzoeksvragen gesteld. Deze worden in dit rapport beantwoord op basis van hetgeen in de proefsleuven is aangetroffen. Het is echter waarschijnlijk dat de getrokken conclusies bijgesteld moeten worden indien de vindplaats in de toekomst volledig wordt opgegraven.

De volgende onderzoeksvragen zijn in het PvE gesteld:

- *Zijn er nog archeologische sporen, funderingen en vondsten in de grond aanwezig?*
- *Wat is de afmeting van het terrein waarin de sporen aanwezig zijn?*
- *Op welke diepte komen de archeologische sporen en vondsten voor?*
- *Wat is de conserveringstoestand van de archeologische sporen en vondsten?*
- *Welke waardering dient aan de archeologische vindplaats te worden toegekend?*
- *Indien de uitkomst van het waarderend onderzoek uitwijst dat de vindplaats behoudenswaardig is, zijn er dan mogelijkheden om door planaanpassing de archeologische sporen in situ te bewaren?*
- *Is er bewoning aanwezig geweest voor de 18^e eeuw?*
- *Indien er bewoning van voor 1700 aanwezig was, hoe zag deze eruit?*
- *Hoe was de constructie van de boerderij?*
- *Welke veranderingen traden in de bouwwijze van de boerderij op en wanneer?*
- *Ging er een houtbouwfase aan de stenen boerderij vooraf en hoe verliep de overgang van houtbouw naar steenbouw? Welke onderdelen zijn het eerst versteend?*
- *Welke middelen van bestaan werden door de bewoners aangewend?*

1.4 Opzet van het rapport

Dit rapport betreft een standaardrapport zoals genoemd in de Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie (KNA 2.2 -specificatie VS06). In dit rapport worden de resultaten van het onderzoek gepresenteerd, waarna de eerste conclusies volgen. Dit onderzoek vormt geen eindstation, maar de basis van waaruit verder synthetiserend onderzoek kan plaatsvinden. Bij dit synthetiserend onderzoek kan, indien nodig, altijd worden teruggegrepen op de basisgegevens zich achterin dit rapport bevinden.

Na de samenvatting en dit inleidende hoofdstuk volgt een omschrijving van de onderzoeksmethoden in hoofdstuk 2. Vervolgens zullen de verschillende deelonderzoeken aan de

⁷ IVO booronderzoek Vakteam Archeologie Gemeente Delft op 26-07-2006.

⁸ Laatstgenoemde klei wordt tot de geulafzettingen van Duinkerke I gerekend.

⁹ Cf. Handboek ROB specificaties, juni 1998.

orde komen. Allereerst worden de methoden en technieken beschreven, waarna de resultaten aan de hand van de fysische geografie, de sporen en structuren en het vondstmateriaal worden besproken. Deze worden samengevat in een synthese, waarin eveneens de onderzoeksvragen puntsgewijs worden beantwoord. In de conclusie wordt een waardering van de vindplaats en een selectieadvies gegeven op basis van de onderzoeksgegevens.

2 Methodes

Het onderzoek is uitgevoerd conform de KNA 2.2 (2006) en het PvE.¹⁰ Tijdens het IVO zijn drie proefsleuven (of putten) aangelegd. De ligging van twee van deze proefsleuven was noord-zuid haaks op het terrein en een derde sleuf was oost-west georiënteerd tussen de eerste twee in en aan de Noordkant van het terrein (afb. 12).

In het PvE werd, voor het bepalen van de afmeting van de vindplaats, een werkwijze voorgesteld waarbij twee sleuven van 2 meter breed en 70 meter lang haaks op de rooilijn van de Oostlaan (van Noord naar Zuid) zouden worden aangelegd en een derde optionele sleuf haaks op de meest oostelijke sleuf. Het terrein is echter slechts 30 x 50 meter, waardoor de sleuven korter zijn geworden. Eveneens is in het voorstadium asbest aangetroffen in de meest oostelijke sleuf waardoor de afmetingen hiervan moesten worden aangepast. De derde sleuf is op basis van de resultaten van de eerste twee sleuven verlegd. Deze sleuf is tussen de twee eerste sleuven in en haaks op deze sleuven aan de noordkant van het terrein komen te liggen (afb. 11). De eerste twee proefsleuven waren uiteindelijk 2 m breed en 25 m lang. De derde sleuf was ongeveer 5,5 m breed en 12 m lang.

De vlakken zijn machinaal aangelegd, zonder schaaftak, omdat er veel puin werd verwacht. Tijdens de aanleg van het vlak zijn vondsten in vakken van 2x2 m verzameld. Bijzondere vondsten zijn als puntvondsten ingemeten. Grondsporen zijn direct ingekrast. De vlakken en de stort zijn met behulp van een metaaldetector onderzocht. Vervolgens is het vlak gefotografeerd en getekend (schaal 1:50, muurwerk/steenbouw 1:20), waarbij om de 3 m een waterpashoogte is bepaald. Een selectie van de aangetroffen grondsporen is met de hand gecoupeerd waarbij vondsten zijn verzameld. Deze selectie is gebaseerd op de eisen die gesteld werden in het PvE. Paalsporen die een mogelijk verband hebben zijn selectief gecoupeerd alleen voor bevestiging van het spoortype. De eerste beerput is niet gecoupeerd aangezien er voor de veiligheid eerst een groter deel van het vlak zou moeten worden blootgelegd. Eveneens was er nog de verwachting de boerderij te vinden en eventueel de relatie en positie van de beerput met deze boerderij intact te houden. Alle coupes van de grote sporen zijn gefotografeerd en getekend op schaal 1:20, van de kleinere coupes die visueel zeer overeen kwamen is een selectie getekend en/of gefotografeerd. Het restant van de gecoupeerde sporen is vervolgens met de schep afgewerkt en indien nodig bemonsterd voor archeobotanisch en archeozoologisch onderzoek. Alleen de sporen die zich in het profiel bevonden zijn niet verder afgewerkt, deze sporen zijn wel (indien nodig) bemonsterd.

In één sleuf was het nodig ook ten dele een tweede vlak aan te leggen, namelijk in sleuf 3. Bij het couperen van spoor 1 (een sloot/perceelgreppel) bleek een beschoeiing aanwezig welke in de coupe op vlak 2 is gedocumenteerd. Van de sleuven 1 en 2 is het west-profiel zover mogelijk getekend (1:20) en gefotografeerd (afb. 13). In sleuf 1 kon dit door wateroverlast alleen in profielkolommen, in sleuf 2 is het profiel tot aan een grote verstoring die doorliep tot het eind van de put getekend en is het oost-profiel gefotografeerd (afb. 12). Het profiel in sleuf 3 kwam overeen met de profielen in sleuven 1 en 2 en is derhalve niet gedocumenteerd.

Door het bevoegd gezag is besloten om in sleuf 2 een extra boring te zetten om de ondergrond beter te kunnen bestuderen. Dit was nodig, omdat de boringen van het vooronderzoek alleen aan de rand van het terrein gezet konden worden en vaak niet door de puinlaag heen kwamen (afb. 10 & 14).

Voor het meetsysteem is een hoofdmeetlijn gemaakt welke van noord naar zuid over het midden van het terrein loopt (tussen sleuf 1 en 2 in). Hiervoor zijn drie buizen in geslagen, één buis in de noordelijke groenstrook (0m) en twee op het zuidelijke grasveld (één buis op 41m en één op

¹⁰Bult, 2006.

50m). Het op te graven terrein zelf was volledig bestraat waardoor het niet mogelijk was het meetsysteem binnen het terrein te plaatsten. De buizen zijn door de FUGRO¹¹ met behulp van GPS¹² ingemeten voor x, y en z waarden. Vanaf deze hoofdmeetlijn is met hoekspegel en meetlinten een meetsysteem in de putten gezet.

3 Resultaten

3.1 Fysisch geografisch onderzoek

Het plangebied bevindt zich volgens de bodemkaart van Mulder en de Geologische Kaart van Nederland (Blad 370) ten aanzien van Pijnacker en omgeving op de geulafzettingen van de Duinkerke I-transgressie-fase (DI) (afb. 9). Deze afzetting ontstond in de vierde en derde eeuw voor Chr., wanneer de veenontwikkeling (van het Hollandveen) in het gebied stagneert. In deze periode drong de zee verder dan gewoonlijk het land binnen, waarbij diepe geulen in het land werden gesneden. De belangrijkste geul was de Gantel, een grote kreek die vanaf Naaldwijk het land binnendrong en met een boog via Rijswijk en Delft in de richting van Pijnacker liep en eindigde in de Oude Polder. Vanuit deze hoofdgeul sneden kleinere zijtakken/geulen het land in.

Omstreeks 300 v.Chr. begon dit Gantelsysteem te verlanden. Daarbij werd klei op het omringende veen afgezet en zavel in de geulen. Deze sedimenten worden tot de dekafzettingen van de Duinkerke I-transgressiefase gerekend. Deze afzettingen liggen in het plangebied aan het huidige oppervlak. Latere overstromingen in de Middeleeuwen hebben in een ruim gebied ten westen van Pijnacker kleiafzettingen achter gelaten (Afzettingen van Duinkerke III).¹³

De bodemopbouw zoals aangetroffen in de sleuven komt grotendeels overeen met die uit de boringen (afb. 13). Bovenin lag een opgebracht zandpakket (S1000), gevolgd door een donkergrijze puinlaag van zeer zandige klei (S1001). In het oost profiel van put 1 (S1002) en het west profiel van put 2 (S1002) bevond zich onder de puinlaag een dunnere bruingrijze laag van zandige klei welke eveneens puin bevatte, maar in veel mindere mate dan het pakket er boven. Hieronder lag een grijsbruine "schone" laag (zandige klei, S2000) welke het spoorniveau bleek te zijn. Deze laag lag gedeeltelijk onder het grondwaterniveau en was vaak blauwgrijs gekleurd (reductie). Onder deze "schone" laag bevinden zich verschillende lagen (S2001) welke soms vrij homogeen zijn en andere extreem gelaagd met klei, zand en soms humeuze bandjes. In deze diepere zeer gelaagde lagen zit vaak schelp materiaal, wat zeer gebruikelijk is voor een geulopvulling in het Gantel gebied (af. 13). Het gehele "natuurlijke"pakket is opgebouwd door de geulwerking van het Gantel systeem. De extra gezette boring geeft eenzelfde beeld (afb. 10 & 14).

De dikte van het opgebrachte zandpakket varieerde per sleuf tussen de 30 en de 70 cm (sleuf 1: 70 cm, sleuf 2 en 3: circa 30 cm). De onderste 15 à 20 cm van deze laag is watervoerend geworden, wat voor veel overlast zorgde bij de aanleg van de sleuven (met name sleuf 1) en de profielen onleesbaar maakte door instorting. Aan de zuidzijde van zowel sleuf 1 als 2 lag een diepe met zand gevulde verstoring welke naar alle waarschijnlijkheid over het hele zuidelijke deel van het terrein loopt. De puinlaag varieerde zowel binnen de sleuven zelf als tussen de sleuven onderling van dikte (tussen de 20cm en de 60cm). Als er een vondstlaag aanwezig is geweest is deze hierin opgenomen.

¹¹ Landmeters Fugro Inpark BV te Leidschendam.

¹² Global Positioning System.

¹³ Ontleend aan: Bult & Jongma, 2006.

3.2 Sporen en structuren

In de sleuven kon met één sporenvlak worden volstaan, behalve in sleuf 3 waar over een lengte van circa 8 meter een vlak 2 is aangelegd. Het vlak werd direct onder de puinlaag op de “schone” DI klei aangelegd (afb. 15). In de sleuven zijn geen resten van de historisch bekende boerderij (of een voorganger) *in situ* aangetroffen. De puinrijke laag die kon worden gedocumenteerd representeert echter waarschijnlijk de sloopfase van de boerderij.

Als eerst werd de meest Westelijke (van noord naar zuid lopende) sleuf aangelegd (sleuf 1). Aan de noordzijde van deze sleuf bleek de puinlaag zich zeer diep te bevinden en was het niet veilig om de daadwerkelijke diepte van deze puin-ingraving te bepalen (de grote hoeveelheid puin verhinderde een goede boring). Deze puin-ingraving is eveneens geconstateerd aan het begin van sleuf 2 (de meest oostelijke sleuf), waar in het oost profiel te zien is dat de laag door de “schone”DI is heen gegraven. Dit is waarschijnlijk de sloot die genoemd wordt in het PvE¹⁴ en welke aan de noordkant van het perceel tussen de toenmalige openbare straat en het perceel lag.

afbeelding 1: beerput in sleuf 1

In de puinlaag is een beerput aangetroffen (spoor 1 en 2) welke nog voor de helft in het profiel doorliep

(afb. 1). Dit fenomeen kon vanwege de krappe ruimte en de overlast door grondwater niet worden gecoupeerd. In deze beerput is enkel een pijpensteeltje aangetroffen. De vulling bestond hoofdzakelijk uit puin met soms wat zeer humus rijke klei er tussen. In het profiel was een “puin-kegel” zichtbaar welke suggereert dat de put hoger en mogelijk gesloten was. Later is de bovenkant gesloopt en deels in de put gevallen. De put is los gestapeld uit verschillende soorten baksteen en zelfs een tegel. De bakstenen bevatten vaak nog mortelresten welke op hergebruik duiden. Dit maakt het lastig de put te dateren aan de hand van de baksteenformaten (tabel 3). Het baksteen is te dateren op zijn vroegst in de 16^e eeuw. Dit zegt echter niets over de datering van de constructie van deze waterput. Als we er vanuit gaan dat de puinlaag uit de sloopfase van de boerderij stamt en deze beerput door de puinlaag heen is gegraven dan kan de beerput relatief worden gefaseerd als later dan de boerderij. Een pijpensteeltje afkomstig uit de puinvulling in de beerput is gedateerd in de 18^e eeuw geeft een indicatie over wanneer de beerput buiten gebruik is geraakt en is gesloopt.

In de eerste sleuf zijn twee op teer gefundeerde ‘1 steens’ muurtjes met daar tussenin een puinlaag gevonden. Deze worden als recent beschouwd vanwege de teerfundering (het profiel

afbeelding 2: waterkuil sleuf 2.

was te verstoord om een tot een relatieve datering te komen). De rest van de werkput is grotendeels verstoord door zowel natuurlijke als (recente) menselijke verstoringen. Een zeer klein deel bevat nog “schone” DI, maar geen sporen.

In sleuf 2 is een kuil aangetroffen (spoor 3). Deze kuil is 1.16 m diep en is gelaagd opgevuld, waardoor hij als waterkuil wordt geïnterpreteerd (afb. .2). In dit grondspoor is slechts één Kogelpotscherf aangetroffen. Op basis hiervan kan de kuil niet nauwkeuriger gedateerd worden dan in

¹⁴ Bult 2006, 4.

de periode 10e – 13e eeuw . In dezelfde sleuf is verder een kleine kuil van 12 cm diep met een relatief schone opvulling aangetroffen. Hiernaast zijn 9 staakspoorpjes (spoor 4 t/m 12) van circa 12cm diep en twee paalsporen (spoor 13 en 14) van 26 en 20 cm diepte aangetroffen. Geen van deze sporen kan aan een structuur gekoppeld worden of bevat vondstmateriaal. Halverwege de werkput begint een smalle greppel welke na circa 3,5 m wordt afgekapt door een grote recente verstoring. Deze greppel is 56 cm diep met twee humusrijke vullingen. De greppel is geheel doorgespit, maar heeft geen vondstmateriaal opgeleverd. Tot welke periode deze sporen behoren blijft dus onduidelijk.

In sleuf 3 is eveneens een beerput (spoor 7 en 8) aangetroffen (afb. 3). De beerput bevond zich in de zuidwest hoek van de sleuf en is evenals de beerput in sleuf 1 opgebouwd uit verschillende soorten gestapelde baksteen (tabel 3) welke in de 15^e, 16^e, 18^e en 19^e eeuw geplaatst kunnen worden. Echter (net als bij de eerste beerput) zijn deze secundair gebruikt en geven ze geen datering voor de opbouw van de put. De beerput was aan de westkant licht verstoord door een oude houten heipaal welke deels door het muurwerk was heengeslagen. Een deel van de put is aan de oostkant uit verband gedrukt door onbekende oorzaak. Eveneens lijkt het er op dat de put al eens is blootgelegd tijdens of voordat het terrein werd opgehoogd met zand. De bovenste vulling bevat namelijk puin met daar tussen ophogingszand. De put is echter toen niet leeggehaald door derden aangezien de rest van de put een “goede schone” humusrijke klei vulling heeft. De vulling is echter slechts licht gelaagd en bevat weinig echte beerresten. Dit zou er op kunnen duiden dat de put, ondanks dat deze gestapeld is, als waterput en niet als beerput in gebruik is geweest. De put is 2.10-2.20 m diep en heeft waarschijnlijk een houten raamwerk aan de basis gehad (dit was kort zichtbaar voordat de vulling instortte).

afbeelding 3: beerput sleuf 3

De beerput heeft industrieel (Maastrichts) aardewerk en 20^e eeuws porselein opgeleverd. Hij is dus, of lang in gebruik geweest, of relatief pas laat opgebouwd uit ouder bouwmetaal. (Aangezien de vulling vrij schoon is (weinig beer bevat) en het aardewerk ook onderin de put is aangetroffen lijkt de tweede optie het meest waarschijnlijk).

Naast een beerput is tevens een perceelgreppel of sloot (spoor 1) aangetroffen (afb. 4), welke zich aan de oostkant van de sleuf bevindt. De greppel is 90 cm diep en is opgebouwd uit verschillende gelaagde vullingen. Deze vullingen duiden er op dat de greppel/sloot watervoerend was en langzaam is dichtgeslibd. De laatste vulling is echter een puinvulling. De fase voorafgaand aan de puinvulling bevat aan de westzijde een houten beschoeiing bestaande uit planken welke op hun plek worden gehouden door houten paaltjes. In de laatste fase is deze greppel/sloot volgestort met bouwpuin en afval. Deze puinvulling kan evenals de puinlaag behoren tot de slooofase van de boerderij. Het oudste materiaal uit de greppel/sloot stamt uit de 16^e eeuw en het jongste uit de 18^e eeuw. Het dicht gooien van de greppel/sloot is dan ook waarschijnlijk in de 18^e eeuw gebeurt. Mogelijk heeft deze greppel/sloot aangesloten op de grote historisch bekende sloot aan de Noordzijde van het terrein.

afbeelding 4: perceel greppel/sloot sleuf 3

Een tweede greppel (spoor 2) maakt een bocht vanuit de zuidelijke wand van de werkput naar de westelijke wand. Deze greppel is 65 cm diep, heeft een relatief schone vulling en bevatte geen vondstmateriaal.

Over het geheel bezien is deze vindplaats zeer verstoord en zijn de verwachte boerderijresten niet aangetroffen. Die delen van de site waar de "schone" laag nog intact is bevatten echter relatief veel sporen. De post middeleeuwse en Nieuwe tijdssporen zijn goed te onderscheiden van de mogelijk oudere sporen door de puinvulling. Van de waarschijnlijk oudere sporen is er echter maar één globaal dateerbaar, namelijk de waterkuil uit sleuf 2. De overige sporen leverden geen materiaal op en geen van de sporen kon in de Romeinse tijd geplaatst worden.

3.3 Vondstmateriaal

Het aantal vondsten is relatief gering. De puinlaag, één beerput en de (perceel)greppel hebben een relatief grotere hoeveelheid dateerbaar materiaal opgeleverd. De kwaliteit van het vondstmateriaal is goed vanwege de kleibodem waarin het zich bevond.

Tijdens de evaluatie is in overleg met het bevoegd gezag besloten de botanischemonsters en houtmonsters niet te laten waarderen aangezien de verwachting is dat ze geen meerwaarde aan informatie zullen opleveren. Dit geldt ook voor de zeer kleine hoeveelheid dierlijk bot materiaal welke uit een dermate ruime (tijd-)context komt dat een analyse geen informatie met een meerwaarde zal geven.

Tabel 2: vondsttotalen per inhoud

Vondsttotalen per inhoud			
INHOUD	TOTAAL AANTAL	TOTAAL GEWICHT	
Aardewerk	80	2971	
Bot	14	992,3	
Bouwaardewerk	6	2119,5	
Glas	4	12,5	
Pijpenkoppen en stelen	2	18,8	
Schelp	1	1,4	
Slak	1	1070	

Aardewerk

Door N.L. Jaspers (Archeospecialisten)

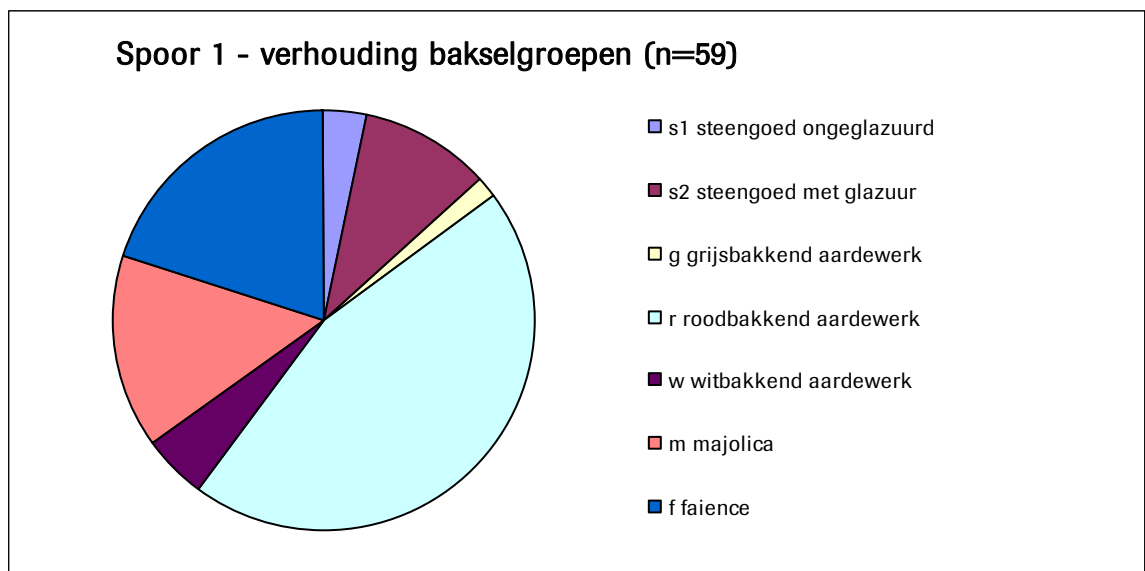
Tijdens het archeologische onderzoek zijn tachtig scherven opgegraven met een gezamenlijk gewicht van 2.971 gram. Dat komt neer op een gemiddeld gewicht per scherf van 37,1 gram. Dit wijst er op dat het materiaal redelijk goed is geconserveerd.

Spoornummer 1 in put 3 bevatte het meeste vondstmateriaal (afb.5). De inhoud van dit spoor is per vulling verzameld en bestaat dus uit verschillende vondstnummers, namelijk 8, 12, 13 en 14. Vondstnummer 8 behelst het leeuwendeel van de scherven. Spoor 1 bevat vooral 16e en 17e-eeuws aardewerk, maar er waren ook twee scherven 14e-eeuws ongeglazuurd steengoed uit Siegburg en een grijsbakkende scherf tussen de vondsten aanwezig. Het postmiddeleeuwse materiaal bestaat uit fragmenten rood- en witbakkend aardewerk, geglazuurd steengoed, majolica en faience. De verhouding tussen de bakselgroepen is af te lezen in figuur 1. Er zijn enkele passende scherven tussen het materiaal aanwezig, maar er konden geen archeologisch complete vormen gereconstrueerd worden. Het meeste van het 17e-eeuwse aardewerk, majolica en faience is afkomstig uit West-Nederland. Tussen het 18e-eeuwse roodbakkende materiaal bevindt ook importaardewerk uit Friesland, dat zich in die tijd meer en meer toeleegde op de productie van roodbakkend gebruiksaardewerk. De belangrijkste functiegroep in spoor 1 is de tafelwaar (borden, kommen, kannen), daarnaast zijn er enkele kookattributen aanwezig (vergië,

grape, bakpan), verder nog een fragment voor de verlichting (kandelaar) en voor de persoonlijke verzorging (pispot).

Spoornummer 8 bevatte scherven van meerdere objecten laat 19e-eeuws industrieel wit aardewerk en europees porselein. Op de bodem van een kommetje industrieel wit was een merk te lezen van P. Regout & Co. Maastricht mét sphinxlogo, dat tussen 1883 en 1900 dateert.¹⁵ Spoornummer 1001 betreft een puinlaag die zich uitstrekt over de verschillende putten. Zowel in put 1 en in put 3 is hieruit vooral roodbakkend aardewerk uit de 17e en 18e eeuw gekomen, maar ook hier is een fragment van een 14e-eeuwse Siegburgkan aanwezig. In spoornummer 2000 zijn nog twee fragmenten roodbakkend aardewerk uit de late 17e en 18e eeuw naar boven gekomen. Daarnaast is er ook een bodem van een zogenaamd biscuit-majolicabord aanwezig. Dit bord is slechts één keer gebakken, en heeft niet de tweede bakgang ondergaan waarbij het bord de karakteristieke glazuurlaag krijgt. Dit soort producten in biscuit worden doorgaans gevonden in de nabijheid van plateelbakkers als productieafval, maar er zijn al vaker aanwijzingen gevonden dat de biscuit-majolica en -faience ook verhandeld en gebruikt is.¹⁶ Mogelijk zijn dit zeer goedkope voorwerpen geweest. In het geval van Pijnacker is het door de nabijheid van Delft, en de aanwezigheid van de vele plateelbakkers in die stad, wel mogelijk dat we met productieafval te maken hebben. Wellicht zijn de vondsten in Pijnacker afkomstig van stadsafval dat uit Delft is aangevoerd.

afbeelding 5

*Kleipijpen*¹⁷

In totaal zijn slechts twee stelen van kleipijpen gevonden (vondstnummer 3 en 8). De steel van vondstnummer 3 is afkomstig uit de beerput in sleuf 1 en kan in de 18e eeuw gedateerd worden. De steel uit vondstnummer 8 is afkomstig uit de perceel greppel/sloot in sleuf 3. Deze steel kan gedateerd worden in de 17^e eeuw.

¹⁵ Polling, 2001, 32-3.

¹⁶ In Alkmaar is er meermaals biscuit-majolica of faience in beerputten aangetroffen (mondelijke mededeling S. Ostkamp). In Oostzaan zijn meerdere faience en majolica-objecten in biscuit aangetroffen, terwijl er geen historischebronnen of archeologische aanwijzingen (in de vorm van misbaksels, proenen, ovenscassettes) zijn dat er ooit plateelproductie in Oostzaan heeft plaatsgevonden. In voorbereiding: Vaars, J., & N. Jaspers, 2007.

¹⁷ Determinatie P.C. de Boer.

Glas¹⁸

In totaal zijn er vier bij elkaar behorende glasfragmenten gevonden (vondstnummer 8). Deze zijn afkomstig uit de puinvulling van de perceel greppel/sloot. Het betreft hier fragmenten van 1 mm dik, kleurloos vensterglas uit een glas in lood setting, waarbij de afdruk van lood strips zichtbaar zijn. Het glas is in slechte staat en sterk geïriseerd. Dit type glas kan in de 18e eeuw worden gedateerd.

Keramisch bouw materiaal

Het keramisch bouw materiaal is vooral bij de beerputten aangetroffen en bevindt zich vooral in secundaire context. Per beerput is een overzicht gemaakt van de gebruikte typen baksteen (tabel 3) Op basis van het formaat kunnen deze op zijn vroegst in de 16e eeuw worden geplaatst.

Tabel 3: baksteen formaten beerputten

BEERPUT SLEUF 1			BEERPUT SLEUF 3		
<i>Baksteen formaat in cm.</i>	<i>kleur baksteen</i>	<i>baksel baksteen</i>	<i>Baksteen formaat in cm.</i>	<i>kleur baksteen</i>	<i>baksel baksteen</i>
18 x 8,5 x 4	geel	hard	17 x 9 x 4	oranje	zacht
18,5 x 8 x 3,5	rood	gemiddeld	15 x 7 x 3	geel	hard
19 x 9 x 3,5	oranje	zacht			

¹⁸ Determinatie P.C. de Boer.

4 Synthese

4.1 Algemeen

De sporen die zijn aangetroffen zijn relatief goed bewaard gebleven, het terrein zelf is echter zwaarder verstoord dan op voorhand werd verwacht. Hierdoor is het aantal aangetroffen sporen klein. Door de verstoringen zijn de begrenzingen van de vindplaats niet duidelijk vast te stellen. Voor wat betreft de boerderij zal dus moeten worden uitgegaan van de grenzen die op de historische kaarten staan aangegeven. Alleen de aangetroffen greppel/sloot met beschoeiing zou archeologisch gezien een indicatie kunnen zijn voor een erfbegrenzing aan de oostzijde van de jongste fase van de boerderij. De begrenzing in tijd ligt voorlopig tussen de 10e en de 20e eeuw. Het meeste recente materiaal komt uit de (perceel)greppel en de gecoupeerde beerput. Overtuigend en dateerbaar Romeinse sporen zijn niet aangetroffen. Aanwezigheid van Romeinse sporen in de rest van het plangebied kan hiermee echter niet worden uitgesloten. Slechts één spoor kon op zijn oudst in de 10e eeuw gedateerd worden. Het deel van de onderzoeksvragen betreffende de constructie en bouwwijze van de boerderij kan, aangezien geen funderingen van de boerderij of duidelijk bijbehorende sporen zijn aangetroffen, niet worden beantwoord.

4.2 Beantwoording van de onderzoeksvragen

De onderzoeksvragen die in het Programma van Eisen zijn gesteld zullen hier puntsgewijs worden beantwoord op basis van de bevindingen van het proefsleuven onderzoek:

- *Zijn er nog archeologische sporen, funderingen en vondsten in de grond aanwezig?*
Ja, er zijn verschillende grondsporen aangetroffen waaronder; twee beerputten, een waterkuil drie greppels en enkele staakjes en paalspoortjes. Naast de puinlaag kwam vooral veel vondstmateriaal uit de twee beerputten en een (perceel) greppel. We hebben echter geen resten van funderingen van de boerderij of van een oudere fase aangetroffen. Het grootste deel van het plangebied is echter recent verstoord.
- *Wat is de afmeting van het terrein waarin de sporen aanwezig zijn?*
De afmetingen van het terrein zijn niet goed te duiden. Een groot deel van het bekeken terrein is verstoord, waardoor de begrenzing van de vindplaats niet vast te stellen is. Voor de begrenzing van de boerderijplaats kan nog het beste uit worden gegaan van het historisch kaartmateriaal.
- *Op welke diepte komen de archeologische sporen en vondsten voor?*
Gemiddeld ligt het "schone" sporenvak op ongeveer 1.20 m onder NAP. Op de locaties waar (zoals in sleuf 1) de puinlaag bijzonder dik is, is dit vlak meestal verstoord en zijn alleen de diepere sporen nog behouden.
- *Wat is de conserveringstoestand van de archeologische sporen en vondsten?*
Daar waar de bodemopbouw nog intact is hebben zowel de sporen als vondsten een goede conservering. Het gaat hier echter om zeer kleine delen van het terrein. Over het geheel bekeken is de conserveringstoestand dus slecht.
- *Welke waardering dient aan de archeologische vindplaats te worden toegekend?*
De fysieke kwaliteit is relatief slecht vanwege de vele verstoringen op het terrein. De inhoudelijke kwaliteit was echter vrij hoog aangezien er nog weinig bekend is over de historie van Pijnacker. De gaafheid van de site is echter dermate laag dat er inhoudelijk weinig meer over gezegd kan worden en is dus inhoudelijk kwalitatief laag geworden.
- *Indien de uitkomst van het waarderend onderzoek uitwijst dat de vindplaats behoudenswaardig is, zijn er dan mogelijkheden om door planaanpassing de archeologische sporen in situ te bewaren?*
n.v.t.
- *Is er bewoning aanwezig geweest voor de 18^e eeuw?*
Ja, het vondstmateriaal duidt op bewoningsactiviteiten die mogelijk vanaf de 10^e eeuw hebben plaatsgevonden.
- *Indien er bewoning van voor 1700 aanwezig was, hoe zag deze eruit?*
Gezien de historische bronnen zal het waarschijnlijk om een boerderijplaats gaan. Er zijn echter geen archeologische resten aangetroffen die hier uitsluitel over kunnen geven, slechts een indicatie. Er zijn geen sporen aangetroffen die dateerbaar waren in de Romeinse tijd

- *Hoe was de constructie van de boerderij?*
n.v.t.
- *Welke veranderingen traden in de bouwwijze van de boerderij op en wanneer?*
n.v.t.
- *Ging er een houtbouwfase aan de stenen boerderij vooraf en hoe verliep de overgang van houtbouw naar steenbouw? Welke onderdelen zijn het eerst versteend?*
n.v.t.
- *Welke middelen van bestaan werden door de bewoners aangewend?*
Er zijn geen voldoende archeologische resten aangetroffen die hier uitsluitsel over kunnen geven.

5 Conclusie

5.1 Waardering van de vindplaats

De waardstelling, zoals voorgeschreven in de Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie (KNA versie 2.2) gebeurt op drie niveaus: belevingswaarde, fysieke kwaliteit en inhoudelijke kwaliteit. De eerste is niet van toepassing omdat de vindplaats niet bovengronds zichtbaar is. Alleen de laatste twee niveaus zijn op deze vindplaats van toepassing. De fysieke kwaliteit van de vindplaats is gebaseerd op haar conservering en gaafheid. De conservering geeft aan in hoeverre de resten behouden zijn, de gaafheid in hoeverre de vindplaats nog compleet is. De beoordeling is voor zowel gaafheid als conservering: drie punten voor hoge, twee punten voor middelhoge en één punt voor lage kwaliteit.

De vindplaats is ruimtelijk slecht bewaard gebleven en kan dus worden beschouwd als zijnde van lage kwaliteit. Het deel met sporen is van onvoldoende omvang om van een representatief deel van een nederzetting te spreken.

De conservering van de grondsporen die niet verstoord zijn is relatief goed. Het aardewerk dat verzameld is tijdens het aanleggen van de sporenvlakken is weinig verweerd en matig gefragmenteerd. Bot is goed bewaard gebleven. De conservering van sporen en vondsten wordt middelhoog gewaardeerd. Hierbij moet echter worden bedacht dat op regionaal niveau de conserveringsomstandigheden voor de vindplaats kenmerkend zijn voor dit gebied. De waardering van beide fysieke kwaliteitscriteria is in totaal 4 punten. Dit is een score die laag is en die haar het predikaat niet behoudenswaardig oplevert (tabel 4).

Ook op inhoudelijke kwaliteit, uitgedrukt in waarden voor zeldzaamheid, informatie en ensemble, wordt de vindplaats beoordeeld met hetzelfde puntensysteem. Het onderzoek paste in de landelijke en regionale onderzoeksagenda waarbij grote aandacht uitgaat naar middeleeuwse boerderijen en hun vormontwikkeling. Verder zou de boerderij een historisch geografische bijdrage leveren aan de ontginningsgeschiedenis van het ambacht Pijnacker. De boerderij is echter niet aangetroffen en de overige sporen zijn relatief contextloos. De belangrijkste onderzoeksvragen kunnen niet beantwoord worden met behulp van dit onderzoek vanwege de zeer slechte gaafheid van het terrein. De inhoudelijke kwaliteit was zeer hoog geweest als de boerderij nog aanwezig was geweest. Dit onderzoek heeft echter vastgesteld dat deze vrij grondig is gesloopt waardoor de inhoudelijke waarde middelmatig tot laag is geworden. De totale score voor de inhoudelijke kwaliteit is 4 en de waardering van de vindplaats op basis van deze criteria is dan ook middelmatig tot laag.

Tabel 4 Scoretabel waardstelling (naar KNA, versie 2.2, 2006).

Waarden	Criteria	Scores			
		Hoog	Midden	Laag	Totale score
Beleving	Schoonheid	Wordt niet gescoord			
	Herinneringswaarde	Wordt niet gescoord			
Fysieke kwaliteit	Gaafheid		2		4, niet behoudenswaardig
	Conservering		2		
Inhoudelijke kwaliteit	Zeldzaamheid			1	4, niet behoudenswaardig
	Informatiewaarde		2		
	Ensemblewaarde			1	
	Representativiteit	N.v.t.			

5.2 Selectieadvies

Gezien de zeer verstoorde staat van het terrein heeft het inventariserend onderzoek geen aanwijzingen voor een archeologisch behoudenswaardige vindplaats opgeleverd. Het is echter goed mogelijk dat er nog enkele delen van het terrein wel intact zijn gebleven en de proefsleuven laten zien dat de intacte delen een grote sporendichtheid hebben. Aangezien archeologische informatie over het oudste Pijnacker nog schaars is adviseren we een “opgraving met beperkingen”, een begeleiding waarbij men het recht behoud om die delen die opgravingwaardig zijn te documenteren. Hierdoor blijft er de ruimte om bijvoorbeeld de nog aanwezige beerput alsnog te documenteren.

Literatuur

Bult, E., 2006: PvE

Bult, E. & S.H. Jongma, 2006: Tuinderdorp in de gemeente Pijnacker-Nootdorp. Inventariserend Veldonderzoek door veldkartering en grondboren. *Hoofdstuk 2, DAR 83, Delft.*

Kok, H., 1993: Geologische kaart 37Oost

Mulder, J.R., 1989: De bodemgesteldheid van de herinrichtingsgebieden Leidschendam-Nootdorp en Oude Leede, rapport 22 Staring Centrum, Wageningen.

Polling, A., 2001: Maastrichtse ceramiek: Merken en dateringen, Lochem, 32-3.

Provincie Zuid-Holland 2002: Cultuur-Historische Hoofdstructuur Zuid-Holland, regio Delfland en Schieland.

Provincie Zuid-Holland 2005: Nota Regels voor Ruimte van de provincie Zuid-Holland 2005.

Vaars, J., & N. Jaspers, 2007 in prep.: Aardewerk uit de opgraving in Oostzaan, Kerkbuurt, (werktitel, Hollandia Reeks XX), Zaandijk.

Lijst van afbeeldingen en tabellen

- Afb. 1. foto beerput in sleuf 1.
- Afb. 2. foto waterkuil sleuf 2.
- Afb. 3. foto beerput sleuf 3.
- Afb. 4. foto perceel greppel/sloot sleuf 3.
- Afb. 5. spoor 1, verhouding baksel groepen.
- Afb. 6. locatie van het onderzoeksgebied.
- Afb. 7. uitsnede van de kaart van Kruikius uit 1712 ten aanzien van Pijnacker. Afwijking maximaal 5 meter (de rode pijl wijst naar het plangebied).
- Afb. 8. uitsnede van de oudste kadasterkaart van 1824 (1834) (de rode pijl wijst naar het plangebied).
- Afb. 9. geologische ondergrond van Nootdorp. Legenda: 1. Plangebied; 2. Dek- en geulafzettingen van Calais; 3. Hollandveen (de rode pijl wijst naar het plangebied).
- Afb. 10. boorpunten kaart vooronderzoek (rood) en IVO3 (groen) (Gemeente Delft).
- Afb. 11. overzicht werkputten met putnummer.
- Afb. 12. werkputten met profielen.
- Afb. 13. west profiel sleuf 2.
- Afb. 14. boring IVO proefsleuven 16-11-2006 (Gemeente Delft).
- Afb. 15. alle sporen kaart.

Tabel 1: tijdsduur van de verschillende (pre)historische perioden.

Tabel 2: vondsttotalen per inhoud.

Tabel 3: baksteenformaten beerputten.

Tabel 4: scoretabel waardestelling (naar KNA 2.2).

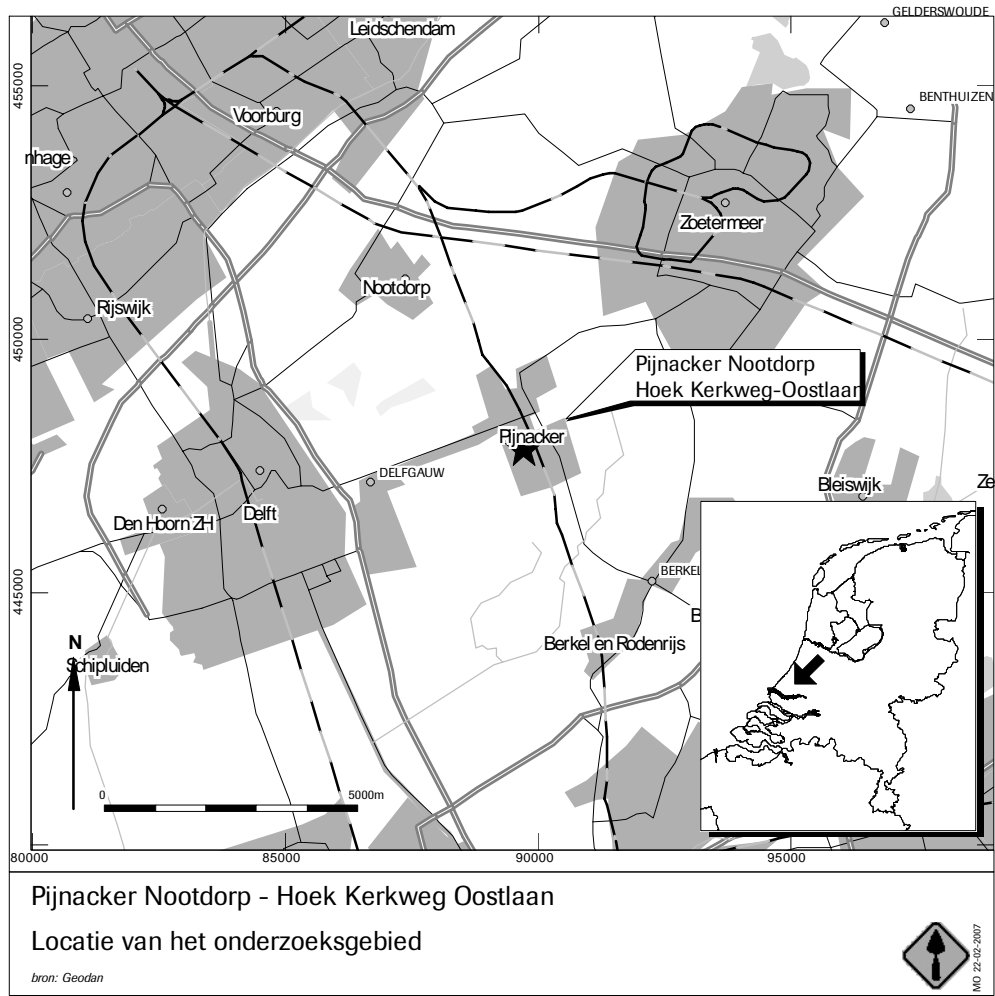
Tabel 5: spoorgegevens.

Tabel 6: vondst en monstergegevens.

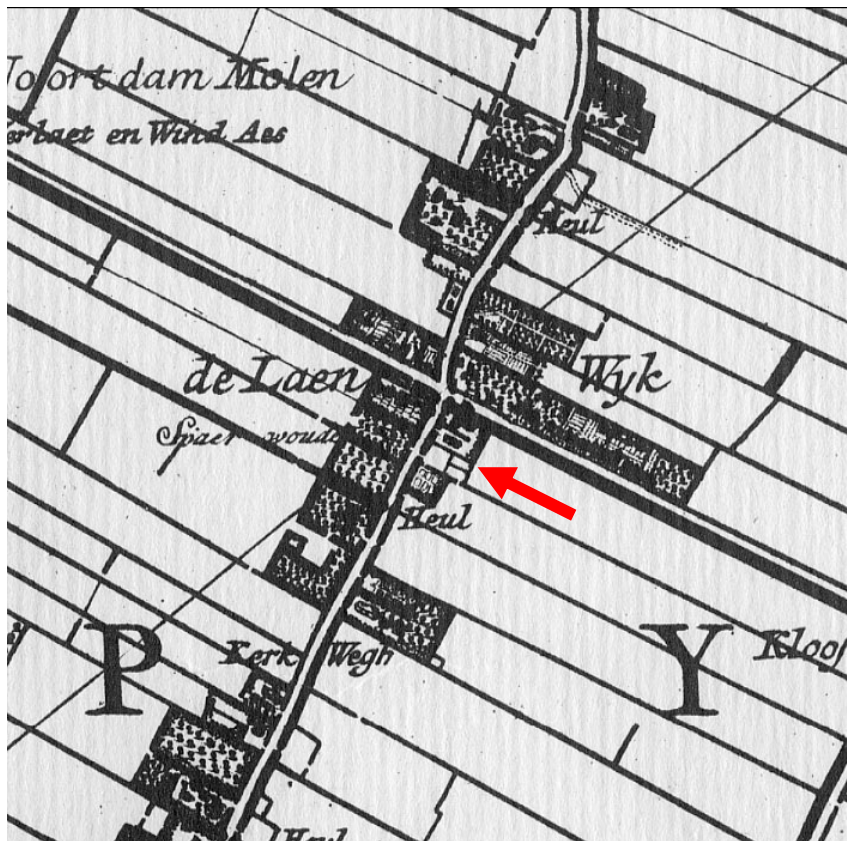
Tabel 7: aardewerkgegevens.

a

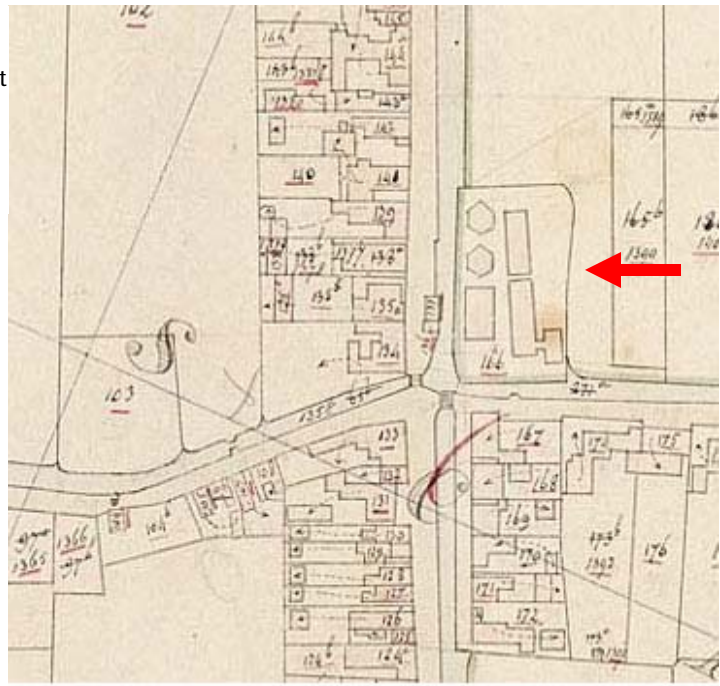

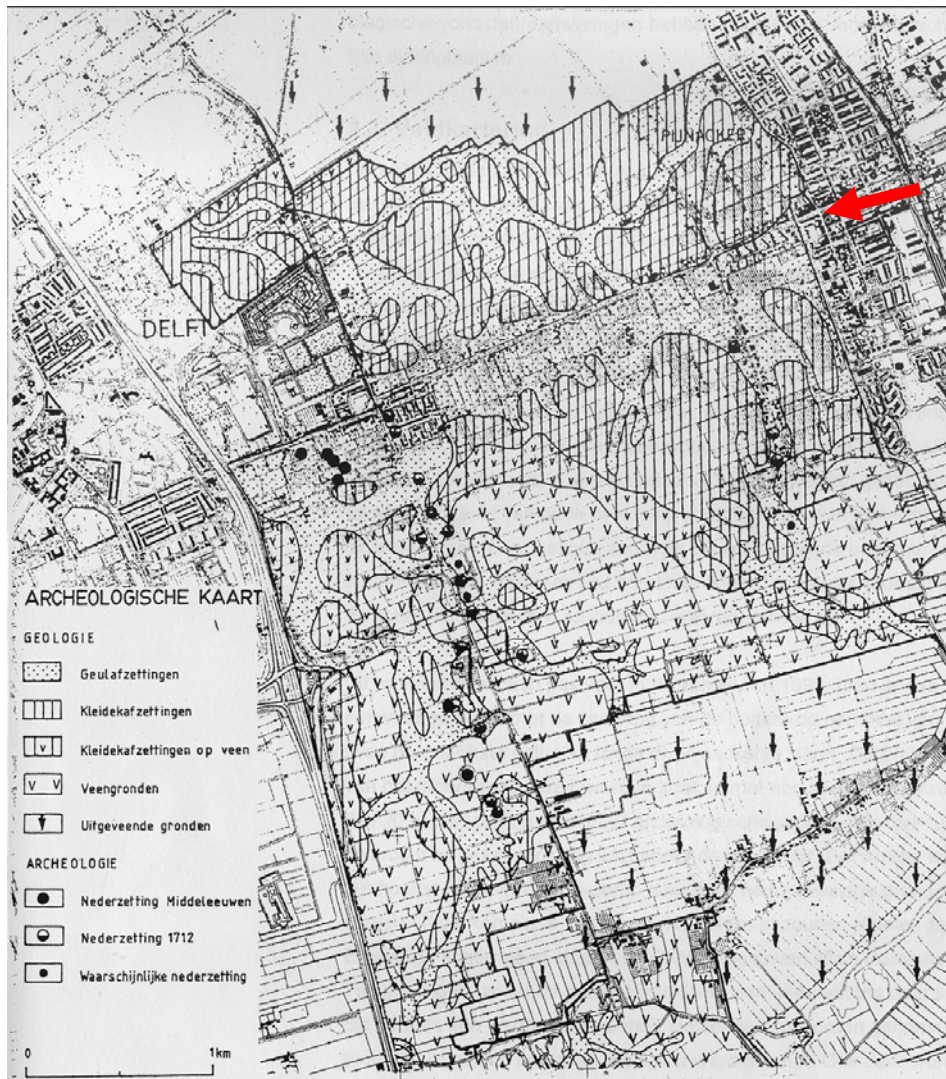
afbeelding: 6

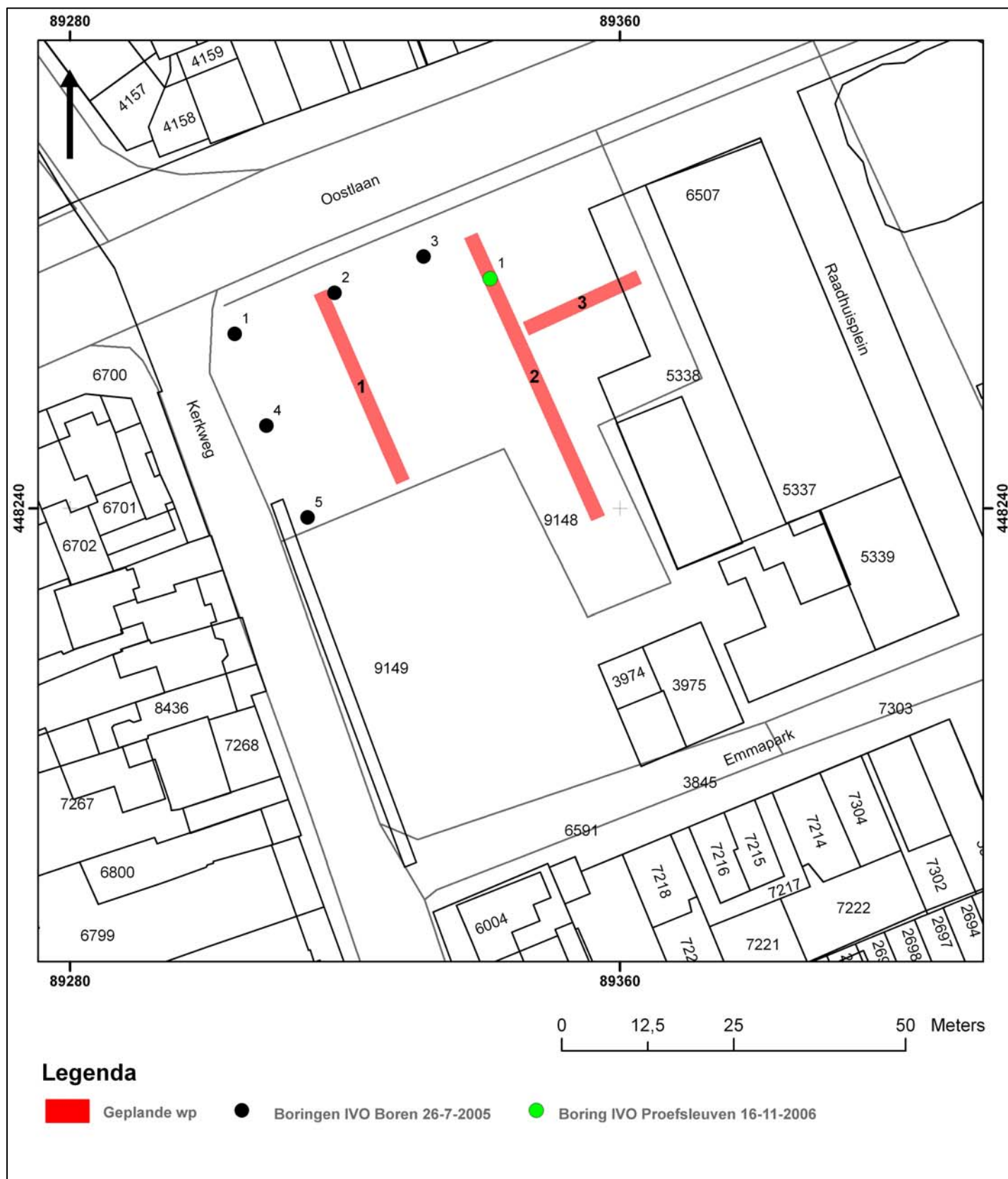
afbeelding 7: Uitsnede van de kaart van Kruikius uit 1712 ten aanzien van Pijnacker. Afwijking maximaal 5 meter (de rode pijl wijst naar het plangebied).

afbeelding 8: Uitsnede van de oudste kadasterkaart van 1824 (1834) (de rode pijl wijst naar het plangebied).

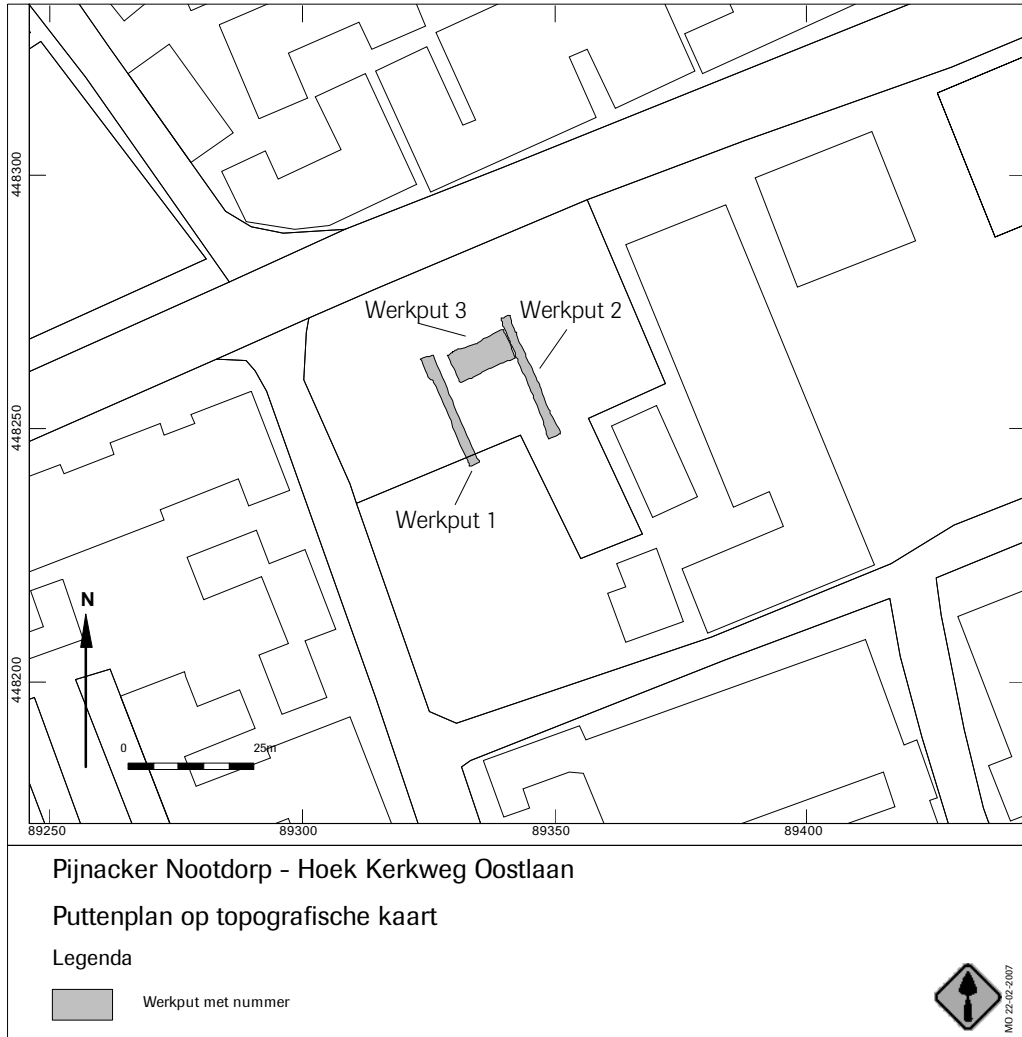

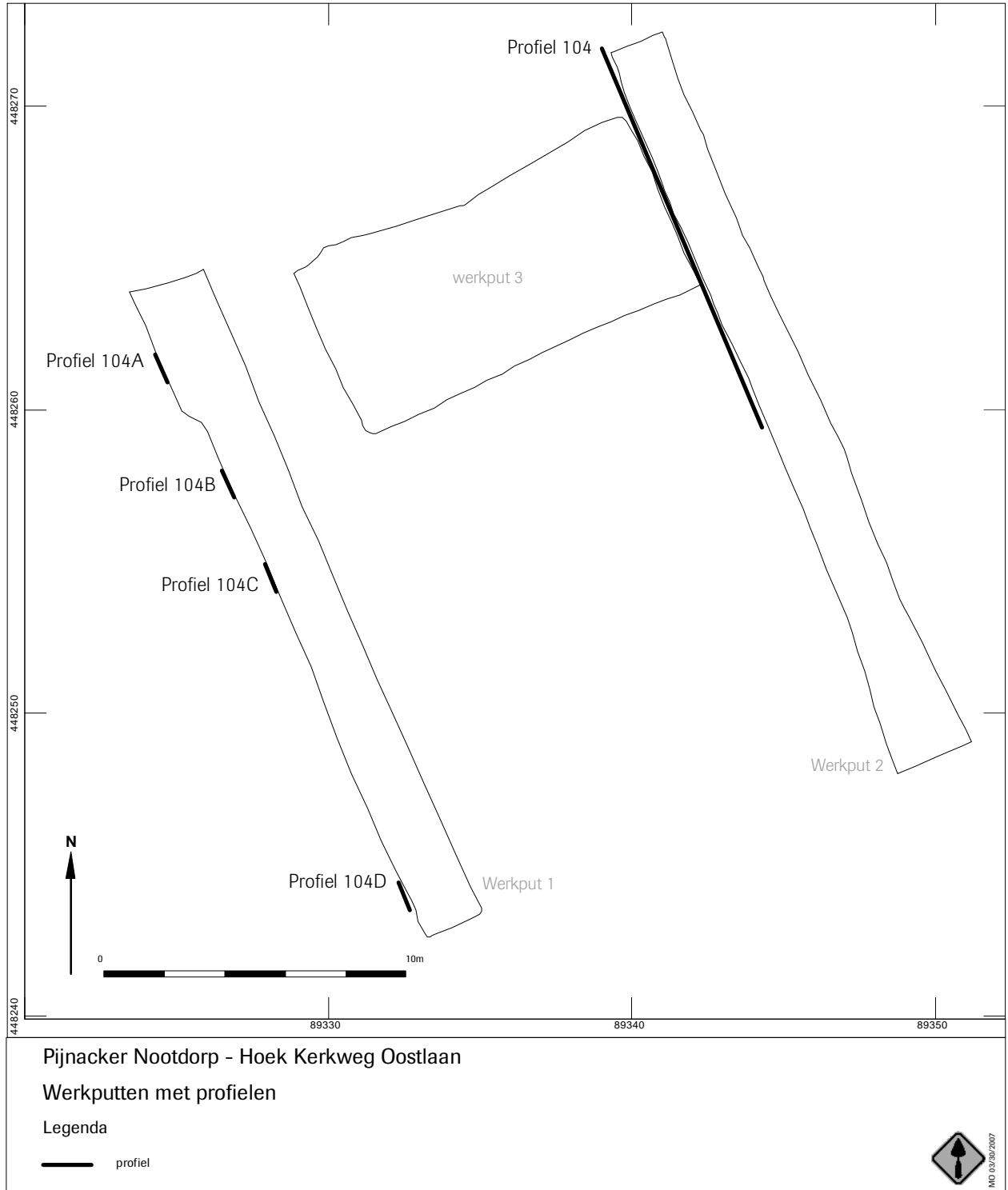
afbeelding 9: Geologische ondergrond van Nootdorp. Legenda: 1. Plangebied; 2. Dek- en geulafzettingen van Calais; 3. Hollandveen (de rode pijl wijst naar het plangebied).

afbeelding 10: Boorpunten kaart vooronderzoek (rood) en IVO3 (groen) (Gemeente Delft).

afbeelding 11

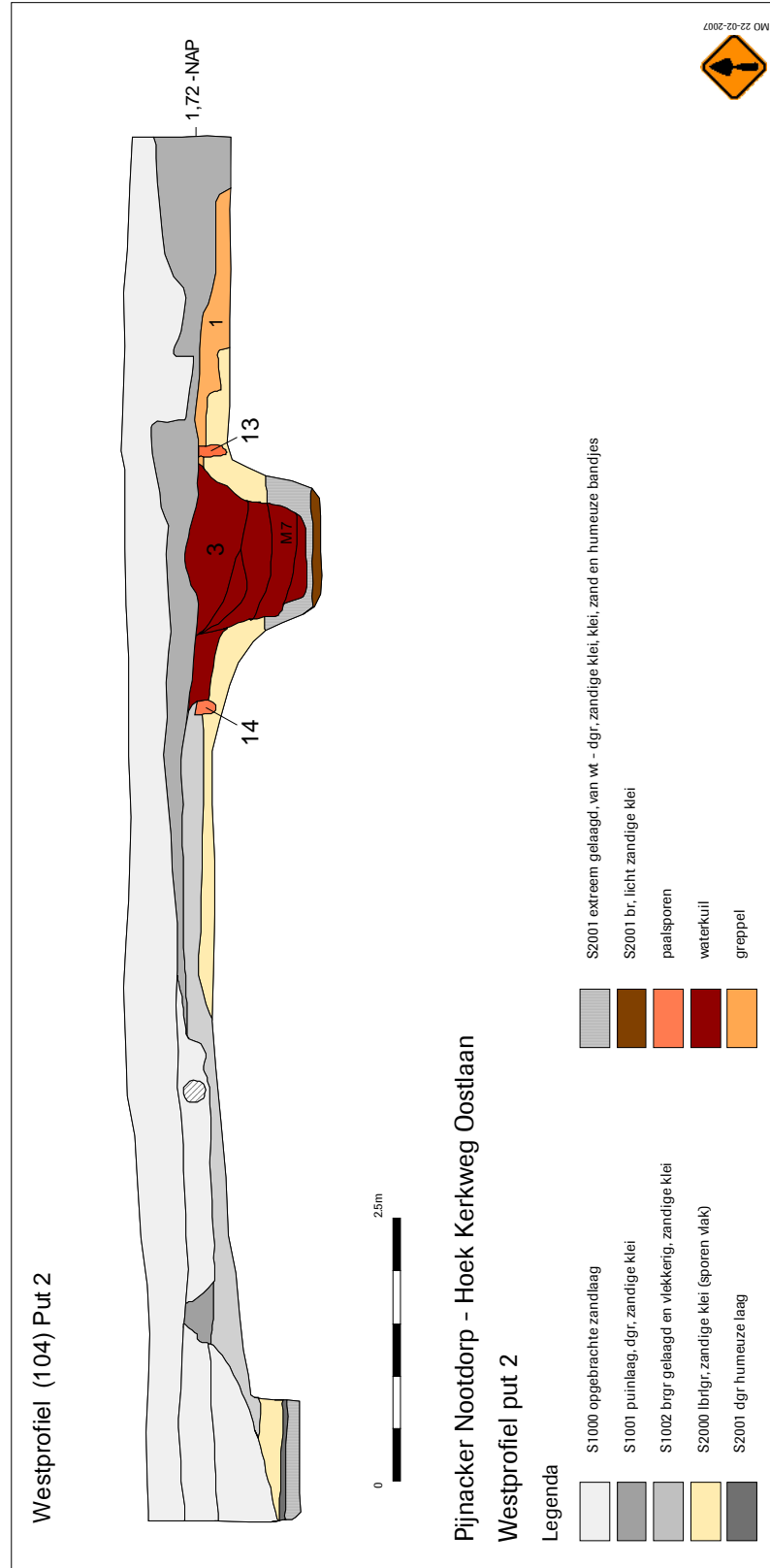
Pijnacker Nootdorp - Hoek Kerkweg Oostlaan

Werkputten met profielen

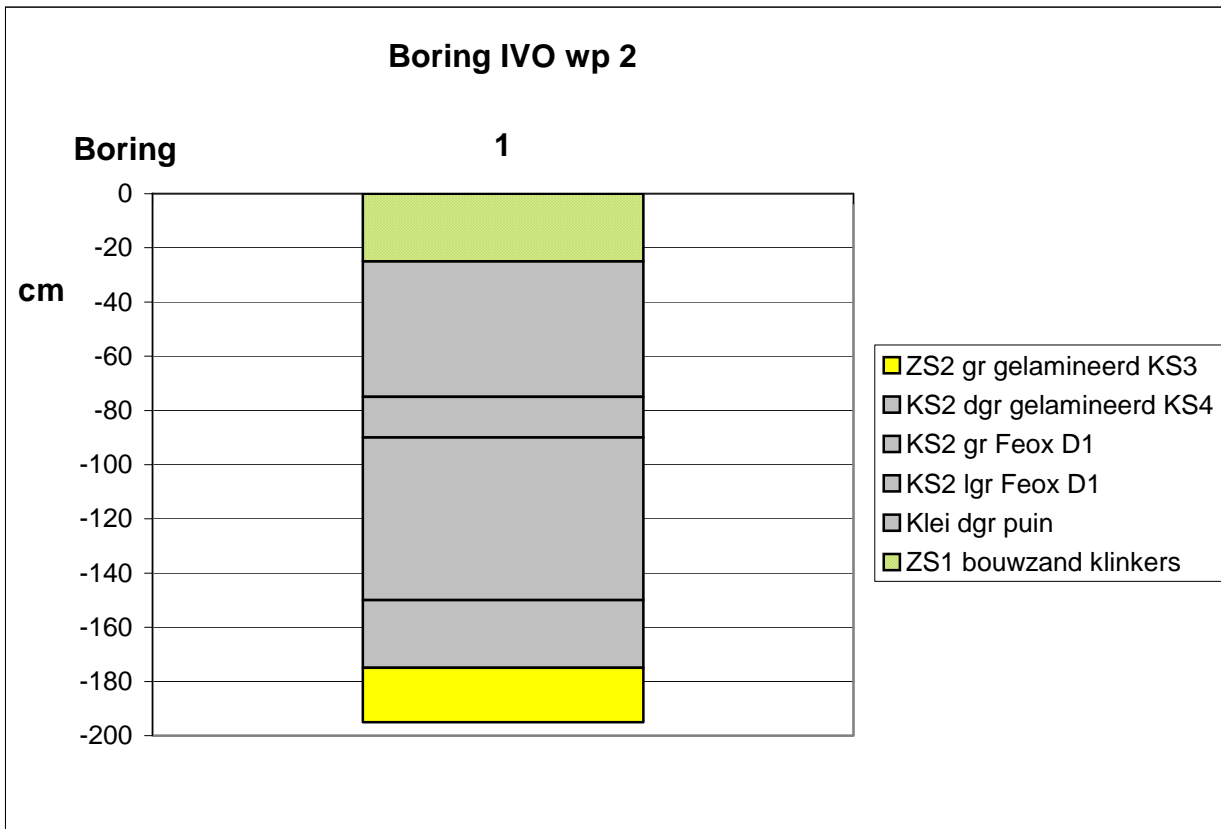
Legenda

— profiel

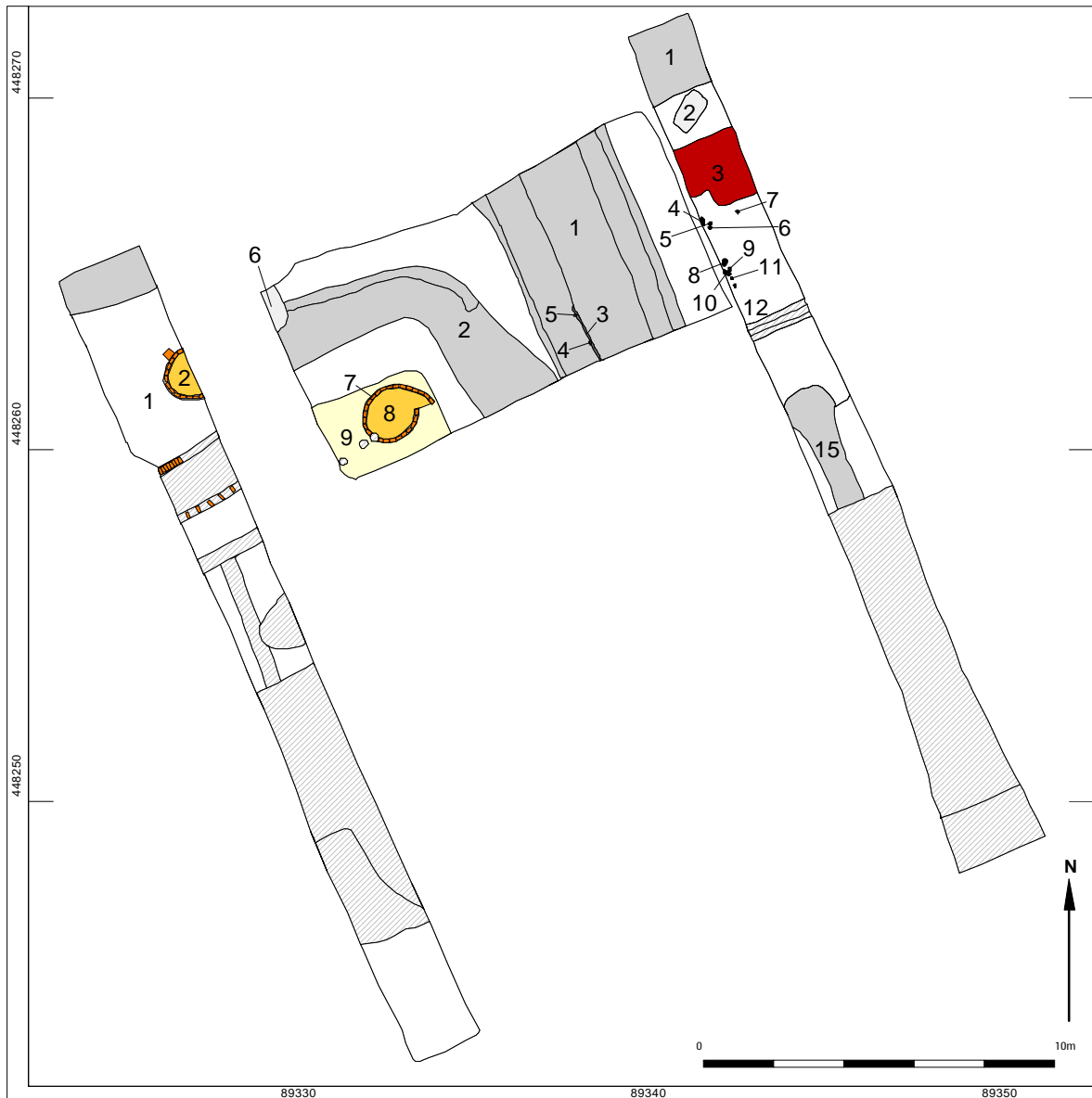
afbeelding 12

afbeelding 13 west profiel sleuf 2

afbeelding 14: Boring IVO proefsleuven 16-11-2006 (Gemeente Delft).

Pijnacker Nootdorp - Hoek Kerkweg Oostlaan

Alle sporen kaart

Legenda

	greppel/sloot		beerput		insteek
	kuil		waterkuil		
	paalsporen		baksteen		
	verstoringen		beschoeiing		

afbeelding 15

Tabel 5: Spoor gegevens

PUTNR	VLAKNR	SPOORNR	AARDSPOOR	VORM_VLAK	NAP_BOVEN	STRUCTUUR	OPMERKING
1	1	1	BPT	RND	-2,69	BPT	stenen wand
1	1	2	BPT	RND	-2,47	BPT	vulling BPT
1	1	3	FUND	LIN	-2,65		fundering mr 4
1	1	4	MR	LIN	-2,65		1 steens
1	1	5	MU	LIN	-2,65		behoort bij S3, 4 en 6
1	1	6	FUND	LIN	-2,65		zelfde als S3, maar geen BS meer in-situ
1	1	7	REC	LIN	-2,67		blijkt bij insteek recente buis te horen.
1	1	998	NV				natuurlijke verstoringen
1	1	999	REC				verstoringen
1	1	1000	LG				recente ophogingslaag van zand
1	1	1001	LG				puin laag
1	1	2000	LG				"schone" D1 klei laag
2	1	1	GR?	LIN	-1,32		puinlaag duikt lijkt greppel in profiel
2	1	2	KL	OVL	-2,3		
2	1	3	WK	LIN	-1,62		of WA
2	1	4	PG	RHK	-2,17		staakje
2	1	5	PG	RND	-2,17		staakje
2	1	6	PG	RND	-2,17		staakje
2	1	7	PG	RND	-2,17		staakje
2	1	8	PG	RHK	-2,17		staakje
2	1	9	PG	RND	-2,17		staakje
2	1	10	PG	RHK	-2,17		staakje
2	1	11	PG	RND	-2,17		staakje
2	1	12	PG	RND	-2,17		staakje
2	1	13	PG	RND	-2,17		
2	1	14	PG	RND	-2,17		
2	1	15	GR	LIN	-2,21		
2	1	999	REC				verstoringen
2	1	1000	LG				zand, ophogingslaag
2	1	1001	LG				puinlaag
2	1	1002	LG				hoort bij puinlaag
2	1	2000	LG				"schone" D1 laag
2	1	2001	LG				"speklaag D1, geulvulling
3	1	1	GR	LIN	-2,22		
3	1	2	GR	LIN	-2,21		
3	1	3	BES	LIN	-2,43	BES	planken, bijbehorende pa's S4 en 5
3	1	4	PA	RND	-2,57	BES	
3	1	5	PA	RND	-2,57	BES	
3	1	6	KL	OVL	-2,21		NG
3	1	7	BPT	RND	-2,2	BPT	muurwerk beerput
3	1	8	BPT	RND	-2,2	BPT	vullingen BPT
3	1	9	BPT	RHK	-2,2	BPT	insteek
3	1	1000	LG				zand recente ophogingslaag
3	1	1001	LG				puinlaag
3	1	2000	LG				"schoon" D1

Tabel 6: Vondst en monster gegevens

Vondstgegevens

VONDSTNR	PUTNR	VLAKNR	SPOORNR	VULLINGNR	VERZAMEL	INHOUD	AANTAL	GEWICHT	OPMERKING
1	1	1	1001	1	AANV	AW	1	43,80	
1	1	1	1001	1	AANV	BW	2	1840,10	
3	1	1	2	2	AANV	PIJP	1	2,30	
4	1	1	1	1	AANV	BW	3	4259,20	
5	1	1	2000	1	AANV	AW	3	326,00	
5	1	1	2000	1	AANV	BW	3	50,50	
6	2	1	3	4	AAC	AW	1	6,90	
8	3	1	1	1	AANV	AW	55	2000,00	puin vulling gr
8	3	1	1	1	AANV	BT	14	992,30	puin vulling gr
8	3	1	1	1	AANV	BW	1	228,90	puin vulling gr
8	3	1	1	1	AANV	GLS	4	12,50	puin vulling gr
8	3	1	1	1	AANV	PIJP	1	16,50	puin vulling gr
8	3	1	1	1	AANV	SLK	1	1070,00	puin vulling gr
9	3	1	1001	1	AANV	AW	5	296,40	
10	3	1	2000	1	AANV	MET	2	9000,00	mogelijk vanuit lg 1001 in lg 2000 gezakt, recente kachel/haard platen
12	3	1	1	4	COUP	AW	2	18,60	
13	3	1	1	2	COUP	AW	1	38,40	
14	3	1	1	3	COUP	AW	1	83,80	
15	3	1	8	2	AANV	AW	11	157,10	
15	3	1	8	2	AANV	SCH	1	1,40	
16	3	1	1	1	AANV	BW	33	5741,40	

Monstergegevens

VONDSTNR	PUTNR	VLAKNR	SPOORNR	VULLINGNR	MONSTER	VERZAMEL	OPMERKING
2	1	1	2	2	MZ	AANV	puin vulling beerput
7	2	1	3	4	MZ	AFW	vulling WK
11	3	1	5	1	MHT	AANV	
17	3	1	8	2	MZ	COUP	vulling BPT

Tabel 7: aardewerkgegevens

VNR	VOLGNR	N	MAI	DIAM.	EVE	DS-TYPE	BODEM	OPP-BEH	DECOR?	HERKOMST	DATERING
8	26	2	1			r	standring	loodglazuur: inwendig geheel, uitwendig spaarzaam	☐	NE	1550 1750
8	27	9	7			r		loodglazuur	☐	NE	1550 1750
8	28	1	1			w	standring	loodglazuur	☐	NE	1700 1800
8	29	1	1			w ver		loodglazuur: geheel met koperoxide	☐	NE	1550 1650
8	30	1	1			w	standring	loodglazuur	☐	NE	1700 1800
8	31	1	1			g		ongeglazuurd	☐	NE	1300 1450
8	32	1	1			s2 pot	platte bodem	zoutglazuur: kobaltdecoratie	☒	WW	1650 1750
8	33	1	1	3	1	s2 kan		zoutglazuur: ijzerengobe	☒	FR	1600 1650
8	34	1	1			s2 kan		zoutglazuur	☐	WW	1600 1800
8	35	1	1			s2 kan		zoutglazuur: kobaltdecoratie	☒	WW	1600 1650
8	36	2	1			s2	platte bodem	zoutglazuur	☐	WW	1750 1850
12	1	2	2			r		loodglazuur	☐	NE	1550 1750
13	1	1	1			r		loodglazuur: geheel met ijzeroxidespikkels	☐	FL	1700 1800
14	1	1	1			r		loodglazuur	☐	NE	1650 1800
15	1	3	1	10	0,1	iw kop 1	standring	loodglazuur	☐	Maastricht	1883 1900
15	2	2	1	24	0,08	iw bor		loodglazuur	☐		1800 1900
15	3	1	1	24	0,07	iw bor		loodglazuur	☐		1800 1900
15	4	1	1	24	0,09	iw bor		loodglazuur	☐		1800 1900
15	5	1	1	24	0,04	iw bor		loodglazuur	☐		1800 1900
15	6	1	1			iw	standring	loodglazuur	☐		1800 1900
15	7	1	1	23	0,09	ep bor		loodglazuur	☐		1800 1900
15	8	1	1	23	0,07	ep bor		loodglazuur	☐		1800 1900
9	1	2	1			s1 kan	geknepen voet	ongeglazuurd	☐	SB	1300 1400
9	2	1	1			r bak		loodglazuur: inwendig (uitwendig -)	☐	NE	1550 1800
9	3	1	1	15	0,1	r kom		loodglazuur	☐	NR	1650 1800
9	4	1	1	21	0,15	r dek		loodglazuur: uitwendig (inwendig -)	☐	NE	1650 1800

TABEL AARDEWERK PIJR-06

VNR	VOLGNR	N	MAI	DIAM.	EVE	DS-TYPE	BODEM	OPP-BEH	DECOR?	HERKOMST	DATERING
1	1	1	1	21	0,17	r pis		loodglazuur: geheel met ijzeroxidespikkels	☐	FL	1700 1800
5	1	1	1			bi bor	standring	ongeglazuurd	☐	NE	1600 1800
5	2	1	1	15	0,15	r		loodglazuur	☐	NE	1650 1800
5	3	1	1			r	standring	loodglazuur: geheel met ijzeroxidespikkels	☐	FL	1700 1800
6	1	1	1					ongeglazuurd	☐	0	
8	1	2	1	30	0,18	m bor 5		tinglazuur inwendig, loodglazuur uitwendig	☒	NE	1650 1750
8	2	1	1	24	0,2	m bor 5		tinglazuur inwendig, loodglazuur uitwendig	☒	NE	1625 1675
8	3	1	1	27	0,09	m bor 5		tinglazuur inwendig, loodglazuur uitwendig	☒	NE	1625 1675
8	4	1	1	29	0,09	m kom 6		tinglazuur inwendig, loodglazuur uitwendig	☒	NE	1650 1750
8	5	1	1	29	0,02	m kom 6		tinglazuur inwendig, loodglazuur uitwendig	☒	NE	1650 1750
8	6	1	1	22	0,07	m bor		tinglazuur inwendig, loodglazuur uitwendig	☐	NE	1600 1800
8	7	1	1			m		tinglazuur inwendig, loodglazuur uitwendig	☒	NE	1600 1800
8	9	2	1			f bor 3	platte bodem	tinglazuur	☐	NE	1675 1750
8	10	1	1	21	0,2	f bor 3		tinglazuur	☐	NE	1675 1750
8	11	1	1	21	0,07	f bor		tinglazuur	☐	NE	1675 1750
8	12	2	1			f bor	standring	tinglazuur	☒	NE	1675 1750
8	13	4	1			f bor	platte bodem	tinglazuur	☒	NE	1650 1700
8	14	1	1			f bor	platte bodem	tinglazuur	☒	NE	1650 1725
8	15	1	1			f bor		tinglazuur	☒	NE	1675 1725
8	16	1	1			s1 kan	geknepen voet	ongeglazuurd	☐	SB	1300 1400
8	17	1	1			s1 kan	geknepen voet	ongeglazuurd	☐	SB	1350 1450
8	18	1	1	25	0,12	r bor		loodglazuur: inwendig (uitwendig -)	☒	NE	1575 1625
8	19	1	1	26	0,12	r bor		loodglazuur: inwendig (uitwendig -)	☒	NE	1575 1625
8	20	1	1	29	0,15	r bak 4	pootjes	loodglazuur	☐	NE	1675 1750
8	21	1	1	19	0,17	r gra		loodglazuur: inwendig geheel, uitwendig bovenste helft	☐	NE	1550 1650
8	22	1	1	25	0,09	r gra		loodglazuur	☐	NE	1650 1750
8	23	1	1	40	0,1	r kom		loodglazuur op rand	☐	NE	1600 1800
8	24	1	1	12	0,25	r kdl		loodglazuur: inwendig geheel, uitwendig spaarzaam	☐	NE	1550 1750
8	25	5	1			r pis	standring	loodglazuur	☐	NE	1550 1750